

Толмачова І. Г. Перевірка ефективності педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки / І. Г. Толмачова // Science progress in European countries: new concepts and modern solutions. 2019. October 25, 2019. – PP. 263 – 274.

У статті висвітлено та обґрунтовано доцільність упровадження визначених педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: медіа-компетентність, учитель, початкова школа, професійна підготовка.

ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

ТОЛМАЧОВА І.Г.

irina-shevyreva@mail.ru

аспірант кафедри початкової та дошкільної освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Старобільськ, Україна

Сьогодні, медіа-засоби виступають ключовим важелем у навчанні й вихованні підростаючого покоління. Заклади загальної середньої освіти мають на меті сформувати грамотну, всебічно розвинену особистість, здатну критично мислити, креативно підходити до розв'язання проблемних ситуацій, уміло застосовувати медіа-засоби для виконання освітніх, професійних завдань, дозвіллєвих потреб. Останнє є найбільш пріоритетним у сучасній освіті, адже, починаючи з початкової школи, учні проявляють симпатію до тих занять, які проходять нестандартно, а саме передбачають використання комп'ютерів, планшетів та інших гаджетів. Саме завдяки медіа-засобам в учнів початкової школи формується вміння самостійно працювати з інформацією,

репрезентувати її в різних формах; удосконалюють навички працювати в світі нових медіа та застосовувати їх не лише в дозвілєвій сфері, а й в освітній діяльності. Сьогодні, вчителі початкової школи мають виступати менеджерами освітнього процесу, які б ініціювали проведення занять з використанням медіа-засобів.

Саме через це, сучасна освіта має бути спрямована на оптимізацію змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Власне з цією метою в заклади вищої освіти нами було апробовано та впроваджено низку педагогічних умов, спрямованих на формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. Отже, *метою розвідки* є висвітлення та обґрунтування доцільності упровадження визначених нами педагогічних умов формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки.

До таких педагогічних умов ми віднесли: формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіа-засобів в освітньому процесі початкової школи; організація освітнього медіа-середовища у вишах, спрямованого на формування у майбутніх учителів початкової школи знань та уявлень щодо ефективного застосування медіа-засобів в освітньому процесі початкової ланки; залучення майбутніх фахівців до цілеспрямованої, творчої медіа-діяльності та створення власного медіа-продукту.

Коротко зупинимось на специфіці реалізації кожної з виокремлених нами педагогічних умов. Так, для реалізації першої педагогічної умови – *формування у майбутніх фахівців позитивної мотивації щодо застосування медіа-засобів в освітньому процесі початкової школи* – нами було запропоновано майбутнім фахівцям відеофрагменти різної тематики, які вмотивовували студентів бути в тренді освітніх новин, зацікавлювали обговорювати в соціальних мережах особливості підготовки підростаючого покоління в умовах сьогодення. Як було встановлено, систематичний перегляд новин дозволив студентам активно включатися до занять, змушував мимоволі долучатись до розв'язання поставлених завдань, використовуючи різні інформаційні джерела.

Використовуючи відеохостинг YouTube, студенти були зацікавлені щодня переглядати новини, які відбуваються в інформаційному суспільстві.

Крім цього, студентам пропонувалось бути не спостерігачами й слухачами курсу лекцій, а стати активними учасниками семінарів, круглих столів, теоретико-семінарських занять, тематика яких була різноманітна: «Медіа-засоби в початковій школі: переваги й недоліки»; «Входження закладів загальної середньої освіти до світового медіа-простору: перспективні напрями діяльності» тощо. В ході обговорення студенти висловлювали власну точку зору, ділились досвідом роботи з медіа, обґрунтовували модель сучасного уроку. Такі заняття відрізнялись своєю різноманітністю, формою вираження ідей, поглядів на актуальні питання щодо навчання молодших школярів.

Використання сучасних технологій навчання в рамках першої педагогічної умови сприяло урізноманітненню підходів навчання майбутніх учителів. Змістовним і актуальним виявились прийоми кооперативного навчання, кейс-стаді, брейнрайтингу, «Mind-Map», які реалізовувались здебільшого індуктивним методом. Через окремі знання студенти робили загальні висновки стосовно значимості медіа-засобів для учнів початкової школи, ролі медіа в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Означені прийоми дали змогу студентам навчитись графічно репрезентувати думки, розуміти й сприймати інші позиції стосовно актуальності медіа-засобів серед учнів початкової школи, працювати в команді, обговорювати перспективи майбутньої професійної діяльності. Як зазначає науковець Є. Олександров, процес навчання в закладах вищої освіти має відрізнятися науковим поглядом на сучасні реалії, нестандартним підходом навчання майбутніх фахівців. У процесі отримання студентами знань має формуватись світогляд, критичне мислення, партнерські взаємовідносини. Інтерактивні прийоми навчання, за словами, Є. Олександрова, спрямовані на розвиток уміння самотійно отримувати знання з обраної професії, знаходити оптимальні шляхи для розв'язання поставлених завдань. Це зацікавлюватиме студентів організовувати професійну діяльність у відповідності до вимог суспільства та змін, які відбуваються в інформаційному

полі [1, с. 116]. Як виявилось, запропоновані прийоми роботи зі студентами були дієвими, адже командна, колективна робота зацікавлювала майбутніх учителів вирішувати актуальні питання сьогодення, зокрема, місце медіа-засобів у початковій школі, переваги дистанційного навчання, вплив медіа-засобів на особистість молодшого школяра тощо.

Отже, в рамках реалізації першої педагогічної умови майбутні вчителі опрацьовували матеріали тем, використовуючи інформаційні джерела, переглядали тематичні відеоматеріали, а також мали змогу працювати над актуальними проблемами, що вимагають обговорення, осмислювали можливі шляхи вирішення поставлених завдань. Завдяки сучасним прийомам навчання (кооперативне навчання, кейс-стаді, брейнраїтинг, «Mind-Map») студенти зацікавились здійснювати управління освітніми потребами молодших школярів відповідно до сучасних змін у кіберпросторі; в якості мотиву у студентів з'явилося бажання ще більше дізнатися про медіа-засоби, навчатися для того, щоб бути грамотним фахівцем сучасності, реалізовувати освітні проекти засобами медіа та успішно впроваджувати їх у практику.

Реалізація другої педагогічної умови – *організація освітнього медіа-середовища у вишах, спрямованого на формування у майбутніх учителів початкової школи знань та уявлень щодо ефективного застосування медіа-засобів в освітньому процесі початкової ланки* передбачала включення в зміст професійно-орієнтованих дисциплін модулів, зміст яких націлював майбутніх учителів адаптуватись до змін в освітній галузі, використовуючи широкий потенціал медіа. Цікавими для студентів були теми: «XXI століття – епоха інноваційних технологій», «Викладання в початковій школі: в минулому й зараз»; «Входження закладів загальної середньої освіти в світовий медіа-простір: переваги й недоліки», «Роль медіа-засобів в навчанні й вихованні сучасних школярів». Звичайно, під час реалізації тем дисциплін, зокрема, «Вступ до фаху», «Основи педагогічної майстерності», «Історія педагогіки», «Загальна педагогіка», «Дидактика початкової освіти» студенти мали можливість користуватися комп'ютерами, планшетами, телефонами, Wi-Fi

роутерами для вільного доступу до мережі Інтернет. Така практика для майбутніх учителів була, здебільшого, новою, адже кожне заняття з різних професійних дисциплін націлене на використання медіа-засобів. Це і участь в онлайн конференціях з питань освіти молодших школярів; проходження педагогічних курсів Educational Era, мета яких ознайомити вчителів з реформуванням української освіти; дистанційний онлайн огляд медіа-уроків провідних учителів початкової школи; перегляд відеоуроків, аналіз яких проходив за технологією коучингу.

У рамках реалізації професійно-орієнтованих дисциплін «Дидактика початкової освіти», «Методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі» студенти брали участь у педагогічному форумі «Бенчмаркінг медіа-компетентного фахівця сучасності», мета якого формувати уявлення у студентів про якісні характеристики фахівця-професіонала, необхідні для успішної реалізації педагогічного фаху в умовах інформаційного простору; вчити майбутніх учителів розрізняти й виокремлювати еталонні характеристики педагогічного фаху; розвивати прагнення до самонавчання й саморозвитку; націлювати студентів на самоаналіз і рефлексію своїх педагогічних умінь; формувати бажання бути успішним, креативним учителем сучасності; виховувати поважне ставлення до обраної професії й колег. За результатами форуму майбутні вчителі навчилися інтерпретувати роль і місце медіа-засобів у педагогічній діяльності сучасного вчителя; зрозуміли особливості медіа-уроку, його характерні ознаки; дійшли висновку про необхідність підвищення власного педагогічного потенціалу в умовах розвитку кіберпростору.

Змістовним та цікавим для студентів виявився практичний аспект професійної підготовки, націлений на використання медіа-засобів. Для зберігання електронних документів майбутні фахівці використовували хмарні сховища, зокрема, Dropbox, Google Drive, Mega, Box, iCloud, студенти могли обмінюватись інформацією, використовуючи власний акаунт у пошуковій системі Google. Систематична робота з комп'ютерами, Інтернет-планшетами на

заняттях дозволило створити відповідне медіа-середовище, наявність якого зацікавило майбутніх учителів навчитись професійно використовувати медіа, детермінуючи це тим, що ефективність роботи вчителів у закладах загальної середньої освіти залежить від комплексу знань, умінь у галузі медіа. Студент, який знаходиться в медіа-середовищі має можливість включатися до широкої комунікації не лише з однокласниками, викладачами, а й іншими провідними спеціалістами, з одного боку, з іншого, відбувається аналіз власних компетенцій в галузі освіти, й медіа, зокрема. Медіа-середовище дає унікальну можливість створювати соціальні групи за інтересами, що дозволять підвищити рівень медіа-культури, дізнатися про сучасні освітні, медійні й інші тренди; оволодіти практичними навичками роботи в мережі Інтернет; упевнитись у власній самостійності (уміння шукати інформацію, аналізувати, передавати її, отримувати нові знання, в тому числі й професійні) [2, с 135]. Таким чином, створення спеціального медіа-середовища на заняттях вмотивувало студентів відповідати сучасним вимогам освіти, позитивно вплинуло на створення партисипативного стилю навчання майбутніх учителів (зацікавленість в тому, як організовувати освітній процес у школі засобами медіа, розкутість по відношенню до нових гаджетів, активність щодо роботи з комп'ютерними програмами, вивчення їх освітніх характеристик); дало поштовх стати компетентним учителем початкової школи; вплинуло на свідомість майбутніх учителів, прагнення підвищувати професійний рівень.

Третя педагогічна умова – залучення майбутніх фахівців до цілеспрямованої, творчої медіа-діяльності та створення власного медіа-продукту – відрізнялась своєю практичною спрямованістю. Комплекс прийомів, методів роботи реалізовувався як в межах професійно-орієнтовних дисциплін, так і в межах спецкурсу «Основи медіатизації освіти в початковій школі». Студентам пропонувалось навчання з практичним використанням медіа. Так, майбутні вчителі мали можливість вести власний блог, завантажувати матеріали, необхідні для майбутньої професійної діяльності (посилання на корисні Інтернет-джерела, навчальні відеоматеріали, державні

документи, зокрема, Закон України «Про освіту», «Державний стандарт початкової освіти» тощо). Крім цього, блоги мали розділ «Електронна методична скарбничка» з кожної дисципліни, яка викладається в початковій школі. Такий електронний дайджест передбачав розміщення розробок авторських медіа-уроків, мультимедійних презентацій, текстових документів, електронних журналів, посібників, розробок виховних заходів, підручників Нової української школи. Беззаперечно, маючи такий авторський блог, студент має змогу накопичувати низку навчальних матеріалів, які стануть у нагоді для реалізації професійної діяльності. В ході навчання, майбутні вчителі поповнювали методичну скарбничку новими електронними матеріалами.

У рамках третьої педагогічної умови майбутні вчителі долучались до майстер-класів (у режимі вебінарів) Дистанційної Академії. Результатом такої роботи стали авторські медіа-продукти студентів: сайти, електронні вікторини, анкети, опитувальники, тести в формах Google; презентації, підготовлені за програмою Microsoft Sway, Prezi; монтаж мультфільмів дидактичного змісту; ментальні карти. Курс Дистанційної Академії здебільшого був націлений на удосконалення навичок майбутніх учителів працювати з комп'ютерними програмами, хмарними сервісами. В результаті, студенти навчилися представляти інформацію в цікавому вигляді: відео, картинки, слайд-шоу, інфографіка тощо; ознайомились зі способами та інструментами, які дозволили використовувати мережу Інтернет і повноцінно взаємодіяти з веб-браузерами, хмарними сервісами, презентувати матеріал засобами інтерактивних презентацій. Така онлайн підготовка майбутніх учителів узагальнила їх практичні уміння, сприяла підвищенню рівня обізнаності щодо роботи з програмами онлайн. Інтегруючи процес навчання в закладах вищої освіти із сучасними можливостями кіберпростору, зростає рівень обізнаності студентів саме в галузі медіа, що, наразі, є необхідним для сучасного покоління вчителів. Внаслідок практичного володіння медіа зростає роль освітян у справі навчання й виховання молодших школярів, формування в них обізнаності щодо сприйняття медіа не лише в якості розваг, а й як засіб отримання, передачі

інформації, знаходження корисних матеріалів для обґрунтування власних ідей, позицій з проблемних освітніх питань; розвиток умінь молодших школярів адекватно сприймати інформацію, отриману з різних інформаційних джерел [3, с. 2].

Отже, реалізація відповідних педагогічних умов дала можливість підвищити рівень сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів, про що свідчить позитивна динаміка за всіма критеріями й показниками. Для кращої наочності наведемо результати констатувального та контрольного етапів експериментів (експериментальна група) у вигляді таблиці (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи до та після експерименту в ЕГ (у %)

Рівні / Критерії	Мотиваційний			Когнітивний			Операційно-творчий		
	до	після	різниця	до	після	різниця	до	після	різниця
В.	23.5	35.4	+11.9	22.9	32.9	+10.0	32.7	41.9	+9.2
С.	30.0	42.0	+12.0	26.6	31.2	+4.6	19.9	27.5	+7.6
Н.	46.5	22.6	-23.9	50.5	35.9	-14.6	47.4	30.6	-16.8

Проведений аналіз дає підстави казати про те, що за результатами впровадження педагогічних умов високий рівень мають 36,7% студентів експериментальної групи, середній рівень – 33,6% респондентів, низький рівень присутній у 29,7% студентів.

Рівень сформованості медіа-компетентності за мотиваційним критерієм підвищився на 11,9%. Своєю чергою, 35,4% студентів продемонстрували зацікавленість у використанні медіа в майбутній професійній діяльності. По-перше, майбутні фахівці відчули на власному досвіді переваги медіа-засобів та відкрили їх освітній, виховний потенціал; по-друге, студенти зрозуміли, які програми необхідно застосовувати для покращення й урізноманітнення

освітнього процесу в школі та реалізації навчального матеріалу; по-третє, майбутніми вчителями було встановлено, що завдяки медіа-засобам можна запроваджувати новітні підходи викладання, вивчати навчальну дисципліну в новому ракурсі.

Суттєві зміни простежуються на низькому рівні, де результат мав тенденцію до зниження на 23.9%. Це свідчить про те, що 22.6% респондентів усвідомили значущість та роль медіа під час навчання молодших школярів; прагнули адаптуватись до вимог сучасної освіти та бути в тренді в галузі освіти й медіа; співвідносили свої знання з потребами й інтересами молодших школярів.

Діагностика рівня сформованості медіа-компетентності за когнітивним критерієм показала підвищення результатів на 10.0%. Своєю чергою, майбутні фахівці стали більш ініціативними щодо змін в освіті, зокрема, завдяки командній роботі, педагогічному форуму «Бенчмаркінг медіа-компетентного фахівця сучасності» знайшли шляхи щодо покращення підходів навчання молодших школярів, опанували освітні переваги хмарних сервісів, (Dropbox, Google Drive, Mega, Box, iCloud), що дозволило студентам удосконалити свої знання стосовно функцій мережі Інтернет та використання оффлайн програм для репрезентації інформації. Через систематичне використання медіа-засобів у ході освітнього процесу майбутні вчителі демонстрували активність, адаптованість до бурхливого розвитку кіберпростору, навчились простежувати зміни в освіті засобами медіа, надавати характеристики різним комп'ютерним програмам, а також завдяки онлайн сервісам набули досвіду щодо підтримки кооперативних зв'язків з провідними фахівцями в галузі освіти, навчились бути ефективними лідерами, які надаватимуть підтримку молодшим школярам опановувати електронні платформи медіа. Загалом динаміка результатів за когнітивним критерієм є позитивною: середній рівень підвищився на 4.6%, низький знизився – на 14,6%.

Оцінка результатів сформованості медіа-компетентності майбутніх учителів за операціонально-творчим критерієм також має позитивні тенденції.

Так, високий рівень підвищився на +9.2%, середній на +7.6%, низький знизився на -16.8%. У результаті, 41.9% респондентів активно вели власний блог, створювали якісні мультимедіа презентації, текстові документи, електронні посібники в вигляді брошур, буклетів, демонстрували вміння працювати в програмах, створюючи навчальні відеоматеріали. Слід відзначити 19.9% респондентів, які на констатувальному етапі експериментального дослідження демонстрували незацікавленість працювати з комп'ютерними програмами, були пасивними щодо навчання онлайн (вебінари, семінари, тренінги) та створення авторських медіа-продуктів. Після впровадження нами педагогічних умов 27.5% студентів мають середній рівень сформованості медіа-компетентності. Вони активно удосконалювали практичні навички роботи з медіа, демонстрували вміння цікаво, нестандартно представляти навчальні матеріали в вигляді відео, слайд-шоу, інфографіки, діаграм, таблиць, створювали методичні електронні скарбнички для використання їх під час проведення медіа-уроків; розміщували напрацьовані електронні продукти на власному блозі.

Підсумовуючи результати контрольного етапу дослідження констатуємо, що запропоновані нами педагогічні умови позитивно вплинули на професійне становлення майбутніх учителів в умовах сьогодення; студенти на теоретичному й практичному рівнях опанували прийомами роботи з медіа-засобами, навчилися презентувати власні ідеї, використовуючи хмарні сервіси, комп'ютерні програми, оцінювати їх роль в освітньому процесі початкової школи, визначаючи тим самим пріоритети на подальший професійний фак; зацікавилися питанням аналізу й модернізації новітніх підходів навчання молодших школярів, ураховуючи їх інтереси й соціальні потреби; зрозуміли, що реформування освіти залежить від інтенсивного розвитку медіа, тому освіті вкрай необхідні медіа-компетентні, інноваційні, мобільні вчителі-новатори, які здатні по-новому керувати освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти. Впровадження медіа-засобів у заклади вищої освіти призвело до урізноманітнення процесу професійної підготовки, відбулось його

удосконалення й утвердження стійкої мотивації студентів до отримання нових знань засобами сучасних технологій.

Використана література

1. Александров Е. Л. Формирование инновационной образовательной среды высшей школы как фактор активизации познавательной деятельности студентов: зарубежный опыт. Вестник Томского государственного педагогического университета. Серия: Народное образование. Педагогика. Томск, 2018. Выпуск 1(190). С. 116 – 122.
2. Носкова Т. Н. Современный студент в медиасреде: вопросы профессионального развития. Педагогическое образование в России. Уральск, 2013. Выпуск №2. С. 134 – 138.
3. Шевченко С. С. Медиа-образование при овладении иностранным языком в техническом вузе. Научный журнал Сибирского государственного университета геосистем и технологий. Новосибирск, 2011. Выпуск 6. С. 1 – 8.